

Nehanebné nakupovanie na švédskych hraniciach

Takmer 45 % obyvateľov Nórska žije v okruhu dvoch hodín jazdy autom od švédskych hraníc a vzhľadom na výrazné cenové rozdiely v medzi týmito krajinami cestujú mnohí Nóri za nákupmi potravín za hranice namiesto toho, aby nakupovali v miestnych obchodoch. To má za následok negatívny vplyv na nórske potravinársky a nápojový priemysel, čo je ekonómami označované aj ako „únik obchodu“ Nórska do Švédska. Dočasné uzavretie hraníc počas pandémie COVID-19 viedlo k zvýšeniu zamestnanosti

v celom nórskom potravinárskom a nápojovom priemysle. Takýto nárast slúžil politikom a zainteresovaným stranám v potravinárskom priemysle ako dôkaz, že cezhraničné nákupy majú nepriaznivý vplyv na zamestnanosť v krajine.

Most Svinesund oddeluje švédsku obec Strömstad od nórskej obce Halden, a preto je v tejto oblasti hranicou medzi Nórskom a Švédskom. Strömstad je jednou z najobľúbenejších nákupných destinácií nórskeho prihraničného zákazníka (foto Håkon Aurlien).

V priebehu rokov nórske ministri poľnohospodárstva, ktorých úlohou je chrániť nórsku produkciu potravín, neustále dávali najavo svoj postoj k cezhraničným nákupom. Boli tak zavedené rôzne nariadenia, ktoré majú cezhraničné nákupy znevýhodniť. V snahe zastaviť „únik obchodu“ a zabrániť Nórom, aby jazdili do Švédska nakupovať potraviny, čokoládu, tabak a alkohol za nižšie ceny, označil minister poľnohospodárstva Lars Sponheim v roku 2002 tento typ nakupovania za „harry“.

Výraz „harry“ je hanlivé nórske slangové slovo, ktoré vzniklo z anglického mena Harry. Dá sa preložiť ako „lacný“ alebo „šupácky“, pričom Nórsky slovník ho definuje ako „nevkusný“.¹

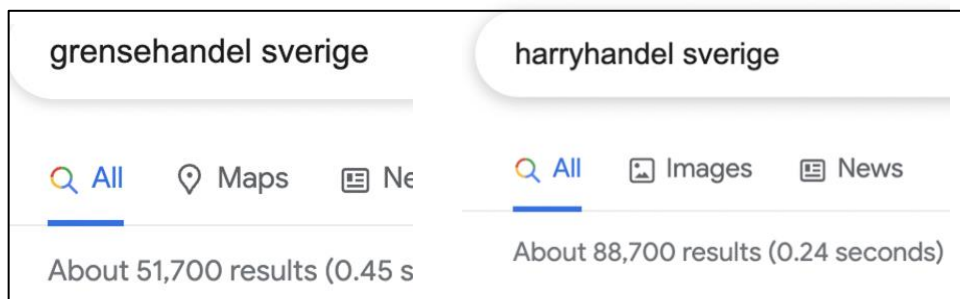
¹ Bokmålsordboka. Språkrådet og Universitetet i Bergen. Získané z: <https://ordbokene.no/bm/70451> (26.04.2023).

Tento termín pôvodne používala mládež z vyšších vrstiev v Osle na začiatku 20. storočia na označenie ľudí z robotníckej triedy, ktorí často dávali svojim deťom anglické krstné mená. Naproti tomu stredné a vyššie vrstvy uprednostňovali škandinávske alebo nemecké mená. Anglické mená sa považovali za nevkusné a boli fenoménom robotníckej triedy, keďže v Škandinávii v tom čase silné tradície anglických mien neexistovali.

Keďže definícia dobrého a zlého vkusu podlieha módnym trendom, neexistuje presná definícia toho, čo sa považuje za „harry“. Napríklad v 70. rokoch sa za „harry“ považovalo používanie vosku na vlasy zo 60. rokov. V 80. rokoch sa za nevkusné považovali rozšírené nohavice zo 70. rokov a v 90. rokoch do tejto kategórie spadalo všetko, čo súviselo s 80. rokmi.

„Je v poriadku obliecť si outfit na grilovačku a ísť do Švédska len preto, aby ste ušetrili pár centov za klobásy? Sám by som to nikdy neurobil, je to *harry*.“ (minister Sponheim, 2002)

Inými slovami, minister sa snažil zahanbiť Nórov, ktorí nakupujú mlieko vo Švédsku namiesto toho, aby podporovali miestny obchod. Vznikol nový nórsky termín a pri vyhľadávaní v Googli „harryhandel Sverige“ (harry nakupovanie Švédsko) sa vám zobrazí viac výsledkov, ako keď vyhladáte všeobecný termín „grensehandel Sweden“ (cezhraničné nakupovanie/obchod Švédsko).

Obrázok 1, zdroj: Vyhľadávač Google

Dohoda Nórska s EÚ o EHP znamená, že väčšina potravín, nápojov, tabakových výrobkov, alkoholu a iných poľnohospodárskych výrobkov je drahšia ako v EÚ, pretože

sa na ich dovoz do nórskych supermarketov vyžaduje clo. Zákony, ktoré chránia nórskú výrobu, majú tiež za následok užší výber produktov.

V roku 2022 Nóri minuli 10,4 miliardy nórskych korún (približne 1 miliardu EUR), čo je stále menej ako pred vypuknutím covidu-19 v roku 2019.

Figur 1. Grensehandel i millioner kroner. 2013-2022

Obr. 2: Miera cezhraničného obchodu v miliónoch (2013-2022) Zdroj: SSB

Nórski výrobcovia a supermarkety sa obávajú vplyvu opätovného spustenia cezhraničných nákupov, pretože ich predaj sa počas pandémie výrazne zvýšil. Podľa Konfederácie nórskych podnikov (NHO) bol na začiatku roku 2000 cezhraničný obchod doplnkom pre nórskych spotrebiteľov, no dnes je hlavným konkurentom nórskemu potravinárskemu a nápojovému priemyslu. Okrem toho NHO poukazuje na záväzky v súčasnej politickej platforme a kritizuje vládu za to, že nerobí dost opatrení pre zníženie cezhraničného obchodu.²

Po tom, čo minister Sponheim v tomto kontexte uviedol pojem „harry“, jeden švédsky obchod s potravinami sa okamžite chopil príležitosti a začal ponúkať darčkové karty v hodnote 1000 NOK každému zákazníkovi s menom Harry. V priebehu rokov sa švédske nákupné centrá nachádzajúce sa v blízkosti hraníc rozrástli a špecializujú sa na uspokojovanie potrieb nórskych zákazníkov. Hlavný švédsky ekonóm Robert Bergqvist

² NHO (2023): "Grensehandel". Dostupné z: <https://www.nhomd.no/politikk/skatt--og-avgiftspolitik/saravgifter/grensehandel/> (26.04.2023).

uviedol, že hoci nórsky cezhraničný obchod nie je rozhodujúcim faktorom, pre švédsku ekonomiku je stále významný, najmä pokiaľ ide o maloobchod a súkromnú spotrebu. Zdôraznil rozhodujúci vplyv dočasného zastavenia nórskeho nákupov v pohraničí počas pandémie na švédskych pohraničných mestách, ktoré zaznamenali straty v príjmoch a zamestnanosti v rámci potravinárskeho priemyslu.³ Jednoducho povedané, pozitívne a negatívne účinky cezhraničného nakupovania sa pre Nórsko a Švédsko navzájom vylučujú.

V reakcii na nedávny nárast cien potravín poradila úradujúca ministerka poľnohospodárstva Sandra Borchová znepokojeným nórskeho spotrebiteľom, aby uprednostnili nákup nórskeho výrobkov a vyhli sa tomu, čo označila za „harry nakupovanie“. Napriek dlhodobému úsiliu nórskeho politikov odrádzať od cezhraničných nákupov však Nóri naďalej vyhľadávajú lacnejší tovar vo Švédsku. Pokusy politikov zahanbiť nakupujúcich tým, že ich označia za „harry“, zatiaľ neboli pri obmedzovaní tejto praxe úspešné. Zdá sa, že lákadlo nižších cien a širšieho výberu výrobkov je pre mnohých nórskeho spotrebiteľov jednoducho príliš silné, aby mu odolali.

Keďže obchodovanie na hraniciach je celosvetovo známym javom, nórska vláda zvažuje poučenie sa z iných krajín a v súčasnej politickej platforme uvádza, že *„Preskúmame otázku cezhraničného obchodu na základe skúseností získaných z pandémie koronavírusu a úspešných prístupov prijatých v iných krajinách, ako napríklad v Dánsku. Na základe tohto skúmania navrhne konkrétne opatrenia, ktorých cieľom bude obmedziť cezhraničný obchod a zároveň posilniť konkurencieschopnosť nórskeho podnikov.“*⁴ Medzitým Nóri oblečení v harry grilovacích outfitoch naďalej podnikajú výlety do Švédska, aby si nakúpili pivo a klobásy. Medzitým NHO a ďalšie zainteresované strany v rámci nórskeho potravinárskeho a nápojového priemyslu netrpezlivo očakávajú zavedenie vládnych opatrení na riešenie tohto problému.

³ <https://e24.no/internasjonaoekonomi/i/GGojx/svensk-sjefoekonom-haaper-regjeringen-aapner-grensen>

⁴ <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/--ny-grensehandelsstatistikk-gir-grunnlag-for-a-folge-opp-hurdalsplattformen?publisherId=1769176&releasId=17936820>